

УДК 1:005.44 (045)

В.В. Буяшенко

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПОСТУП В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СПРОБА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Академія праці і соціальних відносин

Суспільний поступ і непередбачувані зміни за умов глобалізації, що супроводжують його, примушують звернутися до усвідомлення проблем спрямованості розвитку та індивідуальної ідентичності. Стаття спрямована на вирішення таких проблем: 1) з'ясування причин теоретичного "вакууму" в межах соціально-гуманітарного знання щодо спрямованості і сутності розвитку; 2) визначення підвалин індивідуальної ідентичності в просторі сучасного розвитку; 3) виокремлення головних аспектів майбутньої парадигми дослідження суспільного поступу.

Вступ

Початок кожного нового століття спонукає науковців до аналітичної роботи щодо усвідомлення проєктів майбутнього з позиції бінарності часового виміру «минуле – теперішнє». Невизначеність майбутнього насторожує людство [16], а якщо її джерело породжене «безмірною кількістю невизначеностей» [5] теперішнього, то вона лякає людство, повертає його до «здавалося б, назавжди знищеного первісного жаху» [9]. Розгубленість серед невизначеностей приводить до еkleктичності, яка є складною і навіть парадоксальною у своїх проявах. Остання сприяє багатомірності, мультиваріативності, полівалентності розмірковувань в усіх сферах духовної життєдіяльності: філософії, культурі, науці, мистецтві, політиці, – свідченням чого є сьогоднішня.

Аналіз досліджень і публікацій

Соціально-гуманітарна думка сьогодні характеризується відсутністю синтезу щодо проєктів бачення майбутнього історичного поступу, і, на думку французького антрополога Марка Оже, нагадує «клаптикову ковдру» [12]. Різні інтелектуальні й духовні лідери говорять про настання періоду глобальної смуги, про кризу сенсу, про майбутнє зіткнення цивілізацій, про рух суспільства до нового тоталітаризму, про реальну загрозу демократії з боку необмеженого лібералізму [3, 6, 12, 16]. Такі роздуми є характерними для рубіжного часу. Але специфіка нашого часу полягає в тому, що ми живемо «... у час, коли закінчується його фаза виклику й наступає фаза відповіді», – говорить О.С.Панарін [17]. Глобалізація вже впевнено увійшла в наш час, їй протистоять як чомусь такому, що спричиняє стандартизацію життя і тоталітаризацію світу. Її активність вимагає адекватного осмислення.

Суспільний поступ і непередбачувані зміни за умов глобалізації, що супроводжують його на кожному кроці, примушують науковців ще раз звернутися до усвідомлення проблем спрямованості і сутності розвитку та до аналізу механізму індивідуальної ідентифікації за цих обставин. На чому має базуватися нова альтернативна парадигма глобального розвитку: на етнічній особливості чи національній чуттєвості; на образі єдиного людства чи на образі відокремленої індивідуальності?

Свого часу для пошуку відповіді на ідентичні питання використовувалися різні підходи: цивілізаційний, формальний, соціокультурний, функціональний та ін. Е.Дюркгейм вважав, що еволюція суспільства проходить від механічної до органічної солідарності. Ним було сформульовано телеологічне розуміння розвитку, згідно з яким суспільство рухається шляхом ускладнення цінностей. Соціальна солідарність ґрунтується на спільності моральних цінностей. М.Вебер вбачав основну тенденцію розвитку в раціоналізації діяльності людей, інститутів, організацій. Він розрізняв такі види раціональності: формальний, інструментальний, концептуальний, субстантивний, ціннісний. При цьому він віддає перевагу ціннісно-раціональним способам регулювання життя в соціумі над цілерациональними. С.Хантінгтон відводить державі провідну роль у здійсненні суспільно-політичних перетворень. Стверджується, що політична організація відіграє більш важливу роль, ніж стихійні дії соціальних груп. П.Сорокін відкидає ідею цілеспрямованого поступу цивілізації та обґрунтовує ідею циклічності соціальної динаміки [13, с.37]. У культурі людства філософ убачав багато різноманітних за

обсягом систем: мову, філософію, релігію, мистецтво, етику, право. Вплив цих систем знаходить конкретне відображення в поведінці та способі життя конкретних народів. Вони відтворюють досягнуті у процесі розвитку ставлення людей одна до одної і до світу, цінності їх соціокультурного існування. Сукупність цих культурних систем створює більш загальну культурну єдність, яку вчений назвав соціокультурною суперсистемою. Теоретики світ-системного аналізу Т.Хопкінс та І.Валлерстайн за результатами власних досліджень доходять висновку про поширення глобального системного хаосу суспільства [7, с.191 - 192]. З цього хаосу має сформуватися новий світовий порядок, риси якого сьогодні ще тільки починають проявлятися.

Проблематика ускладнюється також за рахунок невизначеності категорійного апарату. Сучасна соціальна філософія демонструє нам концептуальний вакуум (Кеннеді [5], Неклесса [9], Мартинов [8]) щодо розгляду цих проблем, крім того, у ній відсутній відповідний аналітичний інструментарій: поняття, категорія, термін. У сучасній вітчизняній літературі щодо суспільного поступу ми знайдемо поняття «соціальна трансформація», «соціальний поступ», «цивілізаційний поступ», «модернізація» (Т. Заславська [15, с.149-151], С.Катаєв [4, с.76], В.Горбатенко [2, с.27]). Ці поняття застосовуються як тотожні, принципова смислова відмінність поміж зазначеними термінами розмита і невизначена, вони охоплюють процес руху суспільства загалом, різновекторні зміни. Так, наприклад, поняття «модернізація» акцентує увагу на покращенні соціальних інститутів. При аналізі історичного поступу воно використовується у таких значеннях, як: 1) назва комплексу прогресивних суспільних змін; 2) сукупність економічних, політичних та культурних змін, що відбувалися на заході з XVI ст. та досягли кульмінації у XX ст., втілюючись у так званому сучасному відкритому суспільстві; 3) визначення намагань слабкорозвинутих закритих суспільств наздогнати передові за тими чи іншими методиками [12]. Приблизна картина прослідковується і щодо інших понять.

Відсутність чіткої парадигми дослідження суспільних змін, яка б не тільки надавала можливості аналізу сьогодення, а й створювала б умови для моделювання майбутнього, є

причиною низки багатьох політичних і економічних прорахунків.

Постановка завдання

Стаття спрямована на вирішення таких проблем: 1) з'ясування причини теоретичного «вакууму» в межах соціально-гуманітарного знання щодо спрямованості і сутності розвитку; 2) визначення підвалин індивідуальної ідентичності в просторі сучасного розвитку; 3) виокремлення головних аспектів майбутньої парадигми дослідження суспільного поступу.

Парадокси цивілізації модерну

Зрозуміло, що ця ситуація не є Гобсовим Левіафаном, що спустився «з гори», вона є продуктом цивілізації модерну. Остання примусила науковців відмовитися від світоглядного принципу доби Просвітництва: про лінійний поступовий процес розвитку, про переваги людського розуму в цьому процесі, про подальше удосконалення людства як результат розвитку. Ця цивілізація була своєрідним «світоглядним бунтом» проти звичних стереотипів мислення. Отже, модернізм є продуктом революційних процесів, що сформували унікальні типи соціальних перетворень, які забезпечили рух суспільства в напрямку модернізації. Революційні уявлення цивілізації модерну свідомо орієнтовані на зміну вихідних характеристик макросоціального порядку і на далекосяжні перетворення основоположних передумов соціального і культурного порядків. Моделі здійснення модернізації поділяють на органічні, стихійні та цілеспрямовані. Органічною вважається американо-європейська модель модернізації. Тут перетворення здійснювалися методами, що спиралися на власну культуру та характеризувалися поступовістю, тривалістю, синхронністю змін у різних сферах суспільного життя. Неорганічні методи здійснення властиві країнам, що затрималися на стадії традиційного суспільства і тепер здійснюють перетворення «навздогін». При неорганічній модернізації суспільство натрапляє на безліч проблем, таких як зіткнення традиційних норм та цінностей з цілями модернізації, втрата ідентичності, значна поляризація елементів суспільного розвитку, домінування адміністративно-бюрократичного апарату як суб'єкта модернізації, пасивність громадянського суспільства в ставленні до перетворень. Процеси, що супроводжували розвиток цивілізації модерну настільки не вписувалися у

звичайні парадигми мислення, що спровокували теоретичну розгубленість: якщо відмовитися від лінійності, то як пояснити нелінійність? Якщо не відбувається зняття протилежностей, то як пояснити їх співіснування? Якщо добробут людини не є сутністю розвитку, то що є його смисловим наповненням? Крім того, у межах цивілізації модерну склався певний тип змін у політичній системі, що призвів до несприйняття передвизначеності існуючої культурної традиції, до підриву традиційної легітимності центрів суспільства, до секуляризації центральних макросоціальних символів, до послаблення традиційних нормативних обмежень у характері символів соціального та культурного порядків. Особливе значення надавалося позитивній орієнтації соціополітичного порядку на зміни, його сприйняттю як універсального феномена і одночасно автономної секулярної цілісності.

Потенційні координати розгляду глобального простору

Економічна парадигма

Цивілізація модерну призвела до глобалізації світового простору. Сучасна наукова спільнота не могла пройти повз цей факт реальності і вимушена була з часом визнати, що будь-який розвиток чи суспільний поступ необхідно розглядати з позиції глобалізму. «Цей образ ЄДИНОГО людства, всупереч різноманітності культур, є істиною», – стверджує французький дослідник Марк Оже [13, с.137]. Ця позиція передбачає розгляд світу як глобального простору, який можна розглядати у двох основних системах координат: абсолютній і відносній (коли простір розглядається як сукупність кількох більш компактних підпросторів. Наприклад, подвійного простору планети, який то з'являється, то зникає; простору насильства, – який не має сенсу, доки не загрожує нам; простір ринкового обігу і споживання; простір репрезентації – через витвори духовної діяльності людства та ін.). Друга система координат є більш адекватною відносно сучасного стану подій. Залежно від мети дослідження можна поєднувати підпростори: військово-стратегічний, економічний, природний, технічний, культурно-традиційний. Де перші виступатимуть джерелом глобалізації і реорганізації, останні – джерелом дезінтеграції. Сучасні дослідники в основному приділяють увагу другому підпростору, наголошуючи на домінанті економічної

парадигми в сучасному поступі людства. На думку більшості учених, саме економічна парадигма призвела до дисбалансу сил, країн, умов існування [15]. Ця парадигма спрямована на те, щоб завдяки технічному розвитку задовольнити максимальну кількість економічних потреб більшості громадян певної країни. Така позиція змусила Всесвітню комісію з навколишнього середовища і розвитку закликати людство перейти до «нової ери економічного зростання - такої, яка б покращила ресурсну базу замість того, щоб руйнувати її» [15]. Оскільки ця парадигма набула інших, «неекономічних ознак» у її контексті новий статус і нове значення отримує категорія «експансії». Під експансією маються на увазі всі види агресії: інформаційна, культурно-цивілізаційна, релігійна та етнорелігійна, політична, – які використовуються для досягнення мети економічної парадигми. Експансія вже не обов'язково передбачає безпосереднє територіальне втручання, вона задовольняється економічним втручанням, для чого і використовує зазначені вище види агресії. Її первісний смисл стає дифузним і непередбачуваним.

Сучасні розвинуті держави самі стурбовані домінуванням економічної парадигми в культурному просторі сьогодення. Вони говорять про безвихідь поступу власної економіки, яка може призвести до загибелі людства. Ідея стабільного майбутнього цієї цивілізації була провідною для розвитку цих держав тривалий час, але нею не передбачались імперативи власного розвитку. Розвиток техногенної цивілізації засвідчив, що мораль відстає від рівня технології, не встигає за її змінами. Людство не в змозі усвідомити свої досягнення, а тим паче визначити їх сенс. Стає зрозуміло, що шлях техногенної цивілізації, яким людство впевнено крокувало майже чотири століття, закінчується. Будь-яка наступна віха передбачає відповідальність людства за свою історію. Перш ніж творити майбутнє, необхідно «змодельовати» його і спробувати зрозуміти, яка людина може в цьому майбутньому жити. Довгочасні прогнози розвитку є необхідними як ніколи. Сьогодення свідчить, що в діяльності урядів, керівництва транснаціональних компаній, міжнародних організацій окреслилася небезпечна тенденція до скорочення горизонту планування, – а це небезпечно для подальшого поступу людства, який визначається не тільки сучасним станом суспільства, а й його

сподіваннями, довгостроковими прогнозами, які можуть відігравати як стимулюючу, так і руйнівну роль [15].

Криза індивідуальної ідентичності

Водночас зі збільшенням світового простору відбувається зменшення реального індивідуального простору людини – відбувається криза індивідуальної ідентичності. З одного боку, перед людиною відкривається глобальний простір, у межах якого вона може реалізувати свої можливості і прагне віднайти найкращі засоби задля цього: прагне отримати поліваріантну освіту, створює широке комунікаційне коло, обирає для власного проживання такий регіон, де запит на її здібності буде максимальним. Отже, відбувається процес індивідуалізації людини. Вона згодом набуває ознак універсальності, «одномірності» (Г.Маркузе) і постає як абстрактний людський індивідуум, як носій певних навичок, прав і свобод, а її конкретне тіло (територія) має випадковий характер. Головна її цінність та смислоутворюючий елемент –самовизначення і автономія – починають розмиватися, і «принцип примусу» (Адорно) начебто перетікає з видової ідентичності до індивідуальної. Отже, з другого боку, людина втрачає свою видову ідентичність з певним родом, колективом, культурним простором, де її життя черпало сенс. Разом з цією втратою вона починає втрачати можливість реально оцінити свою нову свободу. Який сенс такої втрати? Навіщо їй необхідний увесь світовий простір для самоздійснення? Відбувається процес уніфікації людини. Звідси, з одного боку, самотність, розгубленість, невпевненість людини, з другого, агресивність, авторитарність, неприборканість.

Поліваріативність методів дослідження

Дослідження цих проблем передбачає використання нової методології, яка повинна враховувати ці особливості. У сучасних працях українських учених дедалі більшої популярності набуває постмодерністське бачення проблеми суспільного розвитку. Основні риси постмодернізму полягають у поєднанні класичних і модерних принципів. Класичними теоріями передбачалось створення теорій, а модернізм базувався на увазі до унікальності окремих явищ, постмодернізм стверджує плюралізм засад, багатоманітність підходів. Водночас термін

«постмодернізація» часто використовується для визначення нового типу входження в майбутнє – модернізації на основі власної традиційної ідентичності. Серед західних дослідників концепції постмодернізації слід назвати Д.Крузе, Р.Інглехарта. Сутність модернізації Р.Інглехат вбачає в заміні авторитету релігії авторитетом держави. Постмодернізація, на його думку, – це рух від авторитету держави до авторитету традиції, до зростання ролі традиційних цінностей та зменшення ролі раціоналізму в житті людини. Зробити автентичний аналіз проблеми можливо лише на ґрунті кількох методологічних підходів. Іншими словами, глобальний простір вимагає поліваріативність методів дослідження, не однієї, а кількох парадигм розуміння. Враховуючи зазначене вище, можемо обрати три провідні підходи: системний, синергетичний та інформаційний. Такої позиції дотримуються сучасні українські дослідники А.Толстоухов, О.Новакова, М.Шевченко [15,11,16]. Системним підходом передбачається розгляд світу як замкненої, скінченої і цілісної системи, яка динамічно реструктурується з елементами «впорядкованого хаосу», що утворюють результуючі вектори на певних часових відрізках. Синергетичний підхід надає можливість розглядати світову спільноту як надзвичайно складну систему, кожен з елементів якої має багато ступенів свободи. Інформаційний підхід є новим у сучасному науковому пізнанні, але він дає можливість простежити вплив руху комплексу інформації на специфіку самого поступу.

Системним підходом передбачається розгляд глобального простору як поєднання підпросторів, органічно інтегрованих в єдину систему за рахунок: 1) циркуляції інформації в телекомунікаційних мережах; 2) руху міжнародного фінансово-спекулятивного (невиробничого) капіталу; 3) вражаючого ефекту зброї масового знищення (включаючи зброю, побудовану на нових фізичних принципах); 4) сукупності процесів деградації біосфери. Цілісність глобального простору визначає функції кожного з підпросторів, залежно від обставин і векторів розвитку, і системи. Кожен з підпросторів може розглядатися як самостійна система з власними законами і принципами існування, вписаними в загальну систему ієрархії глобального простору. За умови застосування такого підходу розвиток постає перед нами не як невизначена

хаотичність, а як ієрархізована поліваріантність, метою якої є спрямований поступ системи.

Системний підхід обов'язково передбачає, використання категорії межі, яка є першим необхідним етапом створення адекватної, необхідної, але поки що не сформованої картини сучасного світу. Ця категорія має передбачати: 1) межі просторової експансії людини на планеті, яка зумовлюється скінченністю фізичної маси і біологічної оболонки Землі (екологічна межа); 2) межі глибини переробки речовини, енергії та інформації (межа подільності форм); 3) межі розвитку й удосконалення технологій (праксіологічна межа); 4) межі людської свободи (межа людської відповідальності).

У контексті дослідження сучасної, неklasичної модернізації суспільства надзвичайно актуальним є синергетичний підхід. Він розкриває сутність феноменів самоорганізації, нелінійності глобальної еволюції. Функціональні положення теорії самоорганізації, яку німецький фізик Г.Хакен у 1973р запропонував назвати синергетикою, викладені в працях І.Пригожина, Г.Ніколаса, І.Стенгерс, Г.Хакена. Цей підхід передбачає в межах науки заміну або доповнення стратегії редукціонізму стратегією елевационізму: евристичні аналогії поширюються згори донизу, а найпростіші з них розглядають крізь призму їх еволюційних перспектив. Розвиток такої стратегії приводить до заміни дисциплінарної науки на проблемну науку. Така зміна стратегічних настанов перетворює людину на центральну постать у науковій картині світу.

Синергетична модель розвитку дозволяє по-новому подивитися на передісторію та зміст сучасної кризи, що являє собою характерне вираження закону техно-гуманітарного балансу (невідповідність вироблених попереднім історичним досвідом ціннісно-нормативних регуляторів та наявного технологічного потенціалу), а також перспективи розв'язання найгостріших проблем та ймовірної ціни, яку доведеться за це заплатити. Сенергетична модель доповнюється ще певними законами: закон ієрархічних компенсацій (Є.Седова) – ефективно і значне урізноманітнення на верхньому рівні структурної ієрархії завжди спричиняє обмеження різноманітності на попередніх рівнях, і навпаки – зростання різноманітності на нижчому рівні обертається руйнацією вищих рівнів. Вона дає можливість

усвідомити ту ціну, яку платить людство за примноження культурного розмаїття: по-перше, обмеження споконвічного розмаїття живої природи, по-друге, гомогенізація глибинних змістовних шарів етнічних, регіональних та інших макрогрупових культур.

Отже, синергетика критично переглядає лінійну модель соціального прогресу. По-перше, синергетика спрямована не на існуючі процеси, а на ті, що тільки виникають. Наприклад, розглядаються моменти виникнення порядку з хаосу. Це має велике значення для сучасного українського суспільства, стан якого багатьма вченими та практиками оцінюється як хаотичний, безплідний динамізм.

По-друге, синергетика дозволяє побачити світ у незвичайному ракурсі, оскільки за основу беруться такі категорії, як відкритість, нестабільність, нелінійність. Виявляється, що складно організованим системам не можна нав'язувати шляхи розвитку. Необхідно зрозуміти, як сприяти їх власній еволюції. Практика доводить, що великі зусилля можуть виявитися марними, або навіть шкідливими, якщо вони суперечать тенденціям саморозвитку складної системи.

Суспільно-політичні аспекти взаємодії порядку та хаосу надзвичайно чітко виявляються в сучасних процесах глобалізації. Відомий американський журналіст Т.Фрідман у своїй книзі «Усвідомлення глобалізації. Лексус та Оливкове дерево» пише, що глобалізація - це безперервна, безкомпромісна інтеграція ринків, національних держав та технологій до такого рівня, який робить можливим більш швидкий, глибокий та дешевий рух індивідуумів, корпорацій та національних держав до світового співтовариства та зворотний рух його до індивідуума, корпорації та нації-держави.

Взаємозв'язок порядку і хаосу надзвичайно чітко виявляється саме в процесі модернізації суспільства. Український вчений М.Михальченко вважає, що стратегічні цілі модернізації полягають у досягненні стабільності суспільної системи [10, с.55]. Нестабільність (хаос) - необхідний елемент політичного процесу. Дуже часто стабільність може перерости на стагнацію, що гальмує суспільно-політичні процеси. І тоді головним чинником прогресивних змін стає нестабільність як пошук нових моделей розвитку. Системи, здатні до самоорганізації, мають такі властивості, як відкритість та нелінійність. Відкритість у синергетиці означає

наявність постійного обміну системи з середовищем, речовиною, енергією, інформацією. Щодо соціальних систем, специфіка такого обміну полягає в тому, що він здійснюється не тільки на периферії, а й у кожній точці даної системи, має місце взаємопроникнення різних середовищ.

Аналіз рівня відкритості суспільних систем, їх політичного життя має охоплювати всі суспільно-політичні елементи - від одиничних (відкритість людини) - до всезагальних (відкритість суспільства, держави). Проблема відкритості суспільства розглядалася К.Поппером, П.Бергсоном, Ю.Габермасом, Дж.Соросом. К.Поппер пов'язує відкритість суспільства зі здатністю до «самореформування та самовдосконалення». Ю.Габермас політичну функціональну відкритість розглядає як механізм «перетворення державної влади на механізм самоорганізації суспільства. Ідея самоорганізації, що ґрунтується на громадській комунікативності вільно об'єднаних членів суспільства, вимагає таким чином подолати відчуження держави і суспільства. Вони стають елементами єдиної системи самоорганізації та розвитку соціуму. Тенденція до дихотомії «держава - суспільство» зароджується наприкінці XIX ст., коли формується взаємозалежність держави та економіки.

Інформаційний підхід тільки починає розглядатися науковцями як потенційно можливий для дослідження глобального простору. Його застосування стало можливим завдяки утворенню єдиного інформаційного простору, який став реальним фактом при застосуванні мережі телекомунікації і глобальної мережі Інтернет. У межах цього простору інформація є потужною соціальною силою. Їй властиві дві взаємозаперечувальні тенденції, кожна з яких може надавати різне сутнісне наповнення розвитку і по-різному визначати його спрямованість. Першою тенденцією передбачається, що інформація сприяє зростанню рівня свободи та усвідомлення людиною своїх можливостей, більш вираженими та науково обґрунтованими стають політичні рішення. Її поширення сприяє процесу розвитку «людяності» в людині. За другою тенденцією «інформація є засобом маніпуляції людиною, коли людина не усвідомлює реального стану речей. Інформаційний підхід при дослідженні глобального простору надає нам можливість змоделювати результат поступу, залежно від

домінування інформаційних тенденцій, визначити їх позитивні та негативні наслідки, розробити проекти їх усунення. Аналізу результатів застосування цього підходу в сучасній науці ми поки що не знайдемо, але, на нашу думку він містить у собі глибокий евристичний потенціал.

Висновки

Проведений нами аналіз дає можливість зробити такі висновки:

1) Причина теоретичного „вакууму” в межах соціально-гуманітарного знання щодо спрямованості і сутності розвитку викликана процесом становлення модерної цивілізації, яка вимагає подолання стереотипів лінійного мислення. Цивілізація модерну свідомо орієнтована на зміну вихідних характеристик макросоціального порядку і на далекосяжні перетворення основоположних передумов соціального і культурного порядків. Це вимагає від науковців нових теоретичних коцептів і методів дослідження з позиції нелінійності мислення, які б створювали можливості для її (цивілізації) цілісного осмислення.

2) У сучасному світі спостерігається спротив процесам, що відбуваються під гаслом «глобалізації». Такий спротив свідчить про існування цивілізаційного потенціалу, здатного сформувати та запропонувати світові альтернативні ідеологічні, ціннісні орієнтири глобального розвитку. Планетарна цивілізація, опановуючи новітній технологічний потенціал, зможе уникнути самознищення на черговому крутому віражі лише в тому разі, якщо людство встигне своєчасно переглянути систему базових цінностей, норм та механізмів самоорганізації відповідно до нових вимог часу.

3) Причиною кризи управління проблемами сучасного суспільства (що є важливою причиною виникнення екологічної кризи) є невідповідність цільової та ціннісної форм раціональності. Можливо XXI ст. увійде в історію як початок доби Великої Відмови або Великого Самообмеження. Сучасні наука та техніка принципово по-іншому фрагментують світ, ніж у попередні епохи. Вони включають в орбіту людської діяльності нові типи об'єктів - складні системи, які саморозвиваються і до складу яких включена сама людина.

Список використаних джерел

1. Гаджиев К.С. Эпоха демократии? // Вопросы философии. – 1996. – № 9. – С.3-23

2. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть. – К., 1999.
3. Емар М. Фах і покликання історика (Сучасні підходи) // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – № 5-6. – С.72-84.
4. Катаев С. Консервативні та модернізаційні компоненти соціокультурної трансформації. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2.
5. Кеннеди П. Вступая в двадцать первый век. – М., 1997. – С.407 – 408.
6. Кутырёв В.А. Глобализм и открытое общество или культура и устойчивость // Философия хозяйства. – 2004. – № 5.- С.9-19.
7. Максименко С.Д. Людина, котра заглянула в науку ХХІ сторіччя // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – № 3-4. – С. 3-15.
8. Малюк А. Майбутнє глобальної системи з точки зору світ-системного аналізу: Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2.
9. Мартинов А. Історична соціологія: у пошуках міждисциплінарного пошуку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 2. – С. 122-131.
10. Михальченко Н.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы. – К., 2001.
11. О. Неклесса А. Реквием ХХ століття // МЗ й МО. – 2000. – № 1. – С. 6.
12. Неклесса А. Постсовременный мир в новой системе координат // Восток. –1997. – № 3. – С.35-36.
13. Новакова О. Методологічні аспекти дослідження сучасного суспільно-політичного розвитку // Людина і політика. Український соціально-гуманітарний науковий журнал. – 2003. – № 2. – С.78-87.
14. Оже М. Криза сенсу в сучасному світі // Філософська і соціологічна думка. –1995. – № 5-6. – С.134-144.
15. Сорokin П. Социологические теории современности. – М., 1992.
16. Социальная траектория реформируемой России / Отв. ред. Т.И.Заславская. – Новосибирск, 1991.
17. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование в эпоху стратегической нестабильности. – М., 1999. – С.169.
18. Толстоухов А. Самоорганізація суспільства і влада: екологічний аспект // Людина і політика. Український соціально-гуманітарний науковий журнал. – 2003. – № 2. – С.3-11.
19. Шевченко М. Модель свггу початок ХХІ століття: філософський аналіз // Людина і політика. Український соціально-гуманітарний науковий журнал. – 2003. – № 3. – С. 90-96.
20. Шепелєв М. Конфлікт мондіалізму і неополітизму: ідеологічні орієнтири нового глобального світу //Людина і політика. Український соціально-гуманітарний науковий журнал. – 2003. – № 3. – С. 83-89.

В.В. Буяшенко

ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЙ ПРОГРЕСС В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ПОПЫТКА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА

Социальное развитие и непредвиденные изменения в условиях глобализации, которые сопровождают его вынуждают обратиться к осознанию проблем направленности развития и индивидуальной идентичности. Статья направлена на решение следующих проблем: 1) выяснения причин теоретического „вакуума“ в рамках социально-гуманитарного знания относительно направленности и сущностного развития; 2) определения оснований индивидуальной идентичности в пространстве современного развития; 3) выделения главных аспектов будущей парадигмы исследования социального пространства.

V.V. Buashenko

CIVILIZATION PROGRESS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION: A TRIAL OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSES.

Public advancement and unforeseeable changes at the terms of globalization, that accompany it, compel to appeal to the awareness of orientation problems of development and individual identity. The article is directed on the decision of such problems: 1) elucidation of causes of theoretical „vacuum“ within bounds of social humanitarian knowledge in relation to orientation and essence of development; 2) determination of foundations of individual identity during modern development; 3) selection of main aspects of future paradigm of public advancement research.